

Розгляд окремих категорій справ у цивільному судочинстві

Підручник призначений для підготовки фахівців за спеціальністю «правознавство», розроблений на підставі положень Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів, матеріалів судової практики, найсучасніших досягнень цивільного процесуального права, а також цивільного, трудового, сімейного права тощо. Автори підручника мають на меті зорієнтувати студентів у досить великому обсязі інформації, підкреслити найважливіші проблеми розгляду судами окремих категорій справ у цивільному судочинстві, акцентувати увагу на найбільш цікавих і складних питаннях, що входять до курсу.

Книга розрахована на викладачів, студентів, аспірантів, суддів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, юрисконсультів, нотаріусів, а також усіх, хто цікавиться питаннями цивільного судочинства України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

РОЗГЛЯД ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СПРАВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Підручник

*За редакцією доктора юридичних наук,
професора Неллі Голубєвої*

Одеса
Фенікс
2024

УДК 347.9(477)
Р 64

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № ___ від 05.07.2024 р.)*

Колектив авторів:

Голубєва Неллі Юрїївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА», заслужений юрист України, адвокат – Глави 6, 7;

Андронов Ігор Володимирович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА» – Глави 1, 8, Додатки;

Волкова Наталія Василівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА» – Глави 2, 3, 4;

Чванкін Сергій Анатолійович – доктор юридичних наук, доцент, голова Київського районного суду м. Одеси, голова Асоціації слідчих суддів України – Глава 5;

Бут Ілля Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА», експерт Громадського центру правосуддя, адвокат – Глава 10;

Іліопол Інна Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА» – Глава 9.

Рецензенти:

Харитонов Є. О. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права НУ «ОЮА»;

Калаур І. Р. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, народний депутат України.

Р 64 **Розгляд окремих категорій справ у цивільному судочинстві :**
підруч. / Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, Н. В. Волкова [та ін.] ; за ред.
Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2024. – 592 с.
ISBN 978-617-8430-13-9

Підручник призначений для підготовки фахівців за спеціальністю «правознавство», розроблений на підставі положень Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів, матеріалів судової практики, найсучасніших досягнень цивільного процесуального права, а також цивільного, трудового, сімейного права тощо. Автори підручника мають на меті зорієнтувати студентів у досить великому обсязі інформації, підкреслити найважливіші проблеми розгляду судами окремих категорій справ у цивільному судочинстві, акцентувати увагу на найбільш цікавих і складних питаннях, що входять до курсу.

Книга розрахована на викладачів, студентів, аспірантів, суддів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, юрисконсультів, нотаріусів, а також усіх, хто цікавиться питаннями цивільного судочинства України.

УДК 347.9(477)

ISBN 978-617-8430-13-9

© Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, Н. В. Волкова,
С. А. Чванкін, І. О. Бут, І. М. Іліопол, 2024

Зміст

Перелік скорочень	6
ПЕРЕДМОВА.....	7

Розділ 1.

РОЗГЛЯД СУДОМ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВА НА ШЛЮБ (Андронов І. В.)

§ 1. Загальна характеристика цивільних справ, що виникають з сімейних правовідносин . . .	8
§ 2. Розгляд судом справ про надання неповнолітній особі права на шлюб	11
§ 3. Розгляд судом справ про визнання шлюбу недійсним	20
§ 4. Процесуальні особливості розгляду судом справ про розірвання шлюбу.....	29

Розділ 2.

РОЗГЛЯД СУДОМ СПОРІВ ЩОДО МАЙНОВИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ (Волкова Н. В.)

§ 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про поділ спільного майна подружжя	38
§ 2. Судовий захист прав подружжя, що впливають з шлюбного договору	50
§ 3. Процесуальні особливості розгляду судом справ про стягнення аліментів на утримання одного з подружжя.....	59

Розділ 3.

СУДОВИЙ ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ БАТЬКІВ, ДІТЕЙ ТА ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї (Волкова Н. В.)

§ 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про стягнення аліментів на утримання дитини (дітей)	70
§ 2. Процесуальні особливості розгляду судом справ про зміну розмірів аліментів на утримання (дитини) дітей або звільнення від обов'язку їх сплати	93
§ 3. Процесуальні особливості розгляду судом справ про стягнення аліментів на утримання батьків	96
§ 4. Процесуальні особливості розгляду судом справ про стягнення аліментів на утримання інших членів сім'ї та родичів.....	100

Розділ 4.

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БАТЬКІВСТВА (Волкова Н. В.)

§ 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання батьківства (материнства) та встановлення факту батьківства (материнства)	107
§ 2. Процесуальні особливості розгляду спорів між батьками щодо визначення місця проживання малолітньої дитини.....	120

---

§ 3. Процесуальні особливості розгляду судом справ про оспорування батьківства (материнства)	126
§ 4. Процесуальні особливості розгляду судом справ про позбавлення батьківських прав та про поновлення батьківських прав	133

Розділ 5.

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ (Чванкін С. А.)

§ 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про усиновлення громадянами України	147
§ 2. Процесуальні особливості розгляду судом справ про усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями	161
§ 3. Процесуальний порядок розгляду справ про недійсність усиновлення та скасування усиновлення	167

Розділ 6.

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

(Голубєва Н. Ю.)

§ 1. Розгляд судом справ про захист права власності за речовими позовами	174
§ 2. Захист прав співвласників на об'єкти права спільної власності в судовому порядку	242
§ 3. Розгляд судом справ, пов'язаних з об'єктами самочинного та незавершеного будівництва	265
§ 5. Визнання права власності в порядку набувальної давності в судовому порядку	301

Розділ 7.

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

(Голубєва Н. Ю.)

§ 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про відшкодування майнової шкоди	312
§ 2. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди	342
§ 3. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою	356
§ 4. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки	360
§ 5. Процесуальні особливості розгляду судом справ про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду	374

Розділ 8.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ ДЕЯКИХ КАТЕГОРІЙ ТРУДОВИХ СПОРІВ (Андронов І. В.)

§ 1. Розгляд судом справ про стягнення заборгованості по заробітній платі	396
§ 2. Процесуальні особливості розгляду судом справ про поновлення на роботі та стягнення компенсації за вимушений прогул	408
§ 3. Процесуальні особливості розгляду судом справ про відшкодування шкоди у трудових правовідносинах	414

Розділ 9.
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ ДЕЯКИХ
КАТЕГОРІЙ СПРАВ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ СПАДКОВИХ
ПРАВОВІДНОСИН (Ліонол І. М.)

- § 1. Процесуальний порядок розгляду та вирішення справ про визнання заповіту
недійсним. 421
- § 2. Особливості розгляду справ про усунення від права на спадкування. 448
- § 3. Процесуальні особливості розгляду судами справ про право на спадкове майно
та поділ його в натурі. 459

Розділ 10.
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ ДЕЯКИХ
КАТЕГОРІЙ СПРАВ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ (Бум І. О.)

- § 1. Процесуальні особливості розгляду судом справ про обмеження цивільної дієздатності
фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної
дієздатності фізичної особи 485
- § 2. Процесуальні особливості розгляду судом справ про надання неповнолітній
особі повної цивільної дієздатності 504
- § 3. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи
безвісно відсутньою або оголошення її померлою. 508
- § 4. Процесуальні особливості розгляду судом справ про встановлення факту народження
або смерті особи на території, на якій введено військовий чи надзвичайний стан, або на
тимчасово окупованій території України 514
- § 5. Процесуальні особливості розгляду судом справ про встановлення фактів, що мають
юридичне значення. 522
- § 6. Розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису 533
- ДОДАТКИ (І. В. Андронов) 550

Перелік скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВРУ	– Верховна Рада України
ВС	– Верховний Суд
ВСУ	– Верховний Суд України
ГК	– Господарський кодекс України
ГПК	– Господарський процесуальний кодекс України
ДРАЦС	– Державна реєстрація актів цивільного стану
ДТП	– Дорожньо-транспортна пригода
ЄДРСР	– Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
КАС	– Касаційний адміністративний суд
КАСУ	– Кодекс адміністративного судочинства України
КГС	– Касаційний господарський суд
КЗпП	– Кодекс законів про працю України
КК	– Кримінальний кодекс України
ККС	– Касаційний кримінальний суд
КМУ	– Кабінет Міністрів України
Конвенція	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
КЦС	– Касаційний цивільний суд
ОП	– об'єднана палата
ППВСУ	– Постанова Пленуму Верховного Суду України
ППВССУ	– Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
СК	– Сімейний кодекс України
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК	– Цивільний кодекс України
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України
ФОП	– Фізична особа-підприємець
Стаття	– ст., Пункт – п., Абзац – Абз.

ПЕРЕДМОВА

Нормальне функціонування цивільного обороту передбачає не тільки користування суб'єктами правових відносин певними цивільними правами, а й забезпечення з боку держави функціонування ефективного механізму захисту цих прав. Сучасні правові тенденції вимагають наявності широкого вибору регламентованих законодавством засобів, способів і форм захисту цивільних прав, свобод та інтересів. Основною формою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави в Україні визнається судовий захист. При цьому більшість судових справ розглядається саме в порядку цивільного судочинства. Саме тому підручник з дисципліни «Розгляд окремих категорій справ у цивільному судочинстві» становить не тільки теоретичний інтерес, а й має практичне значення, є дуже важливим для ґрунтовної підготовки спеціалістів у сфері права. Така дисципліна знаходиться на перехресті матеріального та процесуального права й тісно пов'язана із цивільним, сімейним, трудовим правом, цивільним процесом та іншими юридичними дисциплінами. Цей підручник спрямований на систематизацію знань, вироблення комплексного підходу до вирішення тієї чи іншої юридичної проблеми. У підручнику висвітлюються особливості деяких категорій цивільних справ, що стосуються як матеріально-правового, так і процесуального аспектів. Висвітлюється специфіка суб'єктного складу, процесу доказування, процедури підготовки та розгляду справи тощо. Авторський колектив не мав на меті розкрити особливості розгляду всіх без винятку категорій справ, що розглядаються у цивільному судочинстві, оскільки таких справ безліч, навіть поверхово розглянути їх усі не видається можливим. Читачам пропонуються лише деякі найцікавіші, на думку авторів, або такі, що найбільш часто зустрічаються в судовій практиці, категорії цивільних справ.

[Перейти на сайт →](#)